

Професор Руска Гандева
(Кратки био-библиографични данни)
Зорка Попова

Руска Петкова Атанасова-Гандева е родена на 2 август 1911 година в гр. Пловдив в семейството на учители. Завършва като първенец на випуска полукласически отдел на Пловдивската девическа гимназия през 1929 г., има диплома и от Първа софийска девическа гимназия – класически отдел, завършен през същата година. Висшето си образование по класическа филология получава в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1933). През 1934–1935 г. специализира класическа филология и антична култура в Карловия университет (Прага).

Солидно подготвен филолог, професор Гандева започва преподавателската си дейност като учителка по латински и старогръцки език в Пловдивската девическа гимназия (1935–1936), в Трета софийска девическа гимназия (1936–1937) и в Първа софийска девическа гимназия (1937–1945). От 1947 до 1962 г. е преподавател по латински език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, а от 1962 до 1969 г. – старши преподавател. Хабилитира се като доцент по римска литература (1969), а през 1974 г. е избрана за професор по римска литература. В периода 1978 до 1983 г. е хоноруван професор по същата дисциплина в Софийския университет.

Била е член на бюрото на централния съвет на Международната асоциация „Ovidianum“, със седалище Букурещкия университет – катедра Класическа филология (1972); член на Научно-методическия център за древни езици и култури към Комитета за култура (1979); член на редакционната колегия на Годишника на Софийския университет, факултет по класически и нови филологии (1974–1982). От 1954 г. е активен член на Съюза на научните работници в България, а от 1980 г. досега тя влиза в ръководството на Историко-филологическата секция на същия съюз.

Ерудиран учен, професор Гандева още от учителските си години започва да се изявява като сериозен научен изследовател в областта на античната литература. Силите и талантът ѝ обаче се разгръщат напълно в годините, когато тя е университетски преподавател.

Нейната научна дейност с съсредоточена върху творчеството на поетите Овидий, Хораций и Вергилий. Проучванията ѝ имат социална, културно-историческа и критико-естетическа насоченост, което е очевидно в двете ѝ монографии върху Овидий и Хораций:

1) Овидий и населението на антична Добруджа. – Год. СУ, фак. зап. филол., 62, 1968, № 1, 1–100;

2) Монографията в три части: Към общественно-политическата характеристика на сатирика Хораций – Год. СУ, фак. зап. филол., 65, 1971, № 1, 325–379; Поетът Хораций в ролята на земевладелец. – Год. СУ, фак. зап. филол., 66, 1972, № 2, 3–94; Хораций и римското общество. – Год. СУ, фак. зап. филол., 67, 1973, № 1, 3–52.

Разбира се, на тази проблематика авторката е посветила и редица други студии и статии, от които ще цитираме само някои от по-новите:

1) *Proprius und pauper (pauperies: paupertas) bei Horaz.* – *Živa antika*, 26, 1976, No 1, Skoplje, 89–104;

2) *Quid Horatio poëtae ad rem publicam renovandam et ad humanitatem inter cives fovendam valere visum est.* – In: *Acta omnium gentium et nationum conventus Latinis litteris linguaeque fovendis. Melitae*, 1976, 396–401;

3) *De Ovidio exule misericordia „turbae Tomiatanae regionis“ commoto.* – In: *Acta conventus omnium gentium Ovidianis studiis fovendis. Bucarestiis*, 1976, 295–299.

Научните интереси на професор Гандева не се ограничават само с разработката на посочените въпроси. Изследователското ѝ внимание е отправено и към тракийските мотиви в творчеството на римските поети. В широк хронологически диапазон (I в. пр. н. е. – късна античност) тя издирва описания на природата, обикновено свързвана с тракийските митове, сведения за бита, общественото устройство, езика и племенните изяви на траките. Заслугата на професор Гандева е, че тя разработва една нова тематика, почти незастъпена в нашата и чуждата научна литература. Ето някои такива публикации:

1) *Thrakien und die Thraker in den Werken von Horaz.* – In: *Studia in honorem V. Beševliev. Serdicae*, 1978, 450–462;

2) *Occidit Daci Cotisonis agmen (Hor. c. III, 8, 18).* – In: *Actes du IIe congrès international de thracologie, II, Histoire et archéologie. București*, 1980, 105–112;

3) *Das Bild von Thrakien bei einem spätrömischen Dichter.* – In: *Actes du VIIe congrès de la F. I. E. C. Budapest*, 1983, 105–111;

4) *Thrakien in der römischen Dichtkunst (Natur, Mythologie, Bevölkerung, Geschichte).* – *Dritter internationaler Kongress zu Ehren W. Tomascheks (2–6 Juni, 1980, Wien). T. 2. S.*, 1984, 329–336;

5) *Der Brief von Ovid an den thrakischen König Kotys.* – In: *Thracia. T. 7. Serdicae*, 1985, 217–227;

6) *Струма, Марица и Дунав в римската поезия.* – In: *Thracia. T. 6. Serdicae*, 1984, 35–50;

7) *Поетът Хораций за Спартак.* – *Год. СУ, ист. фак.*, 77, 1984, № 2, 1985, 142–149; и др.

Като изследовател професор Гандева винаги се насочва към въпроси, на които трябва да се отговори строго научно, прецизно и оригинално. Познавайки основно и проникновено авторите, с които се занимава, тя нещо използва творчеството им за обяснението на факти, свързани с различни аспекти на живота в древността. Солидните ѝ знания и подготовка ѝ дават възможност често да оспорва мнения на други учени по проблемите, на които се е посветила.

Освен всичко, нейните работи се отличават със съвършения си научен стил и с ясения си, точен и безукорен език.

Научните трудове на професор Гандева не са оставали незабелязани от критиката. Тя е получавала положителни рецензии, преценки и отзиви в редица български и чуждестранни авторитетни издания.

Изтъкнат изследовател в областта на римската литература, професор Гандева активно участва с доклади на международни форуми: Шеста международна конференция по класически изследвания „Ейрене“ – Пловдив (1962); Осма – Будапеща

(1965); Девета – Гьорлиц, Германия (1967); Тринадесета – Дубровник (1974); Петнадесета – Несебър (1978); Първи международен конгрес по балканистика – София (1966); Първи международен конгрес по тракология – София (1972); Втори – Букурещ (1976); Трети – Виена (1980); Първа международна конференция за Овидий – Констанца (1972); Международен конгрес по римска литература и латински език – Ла Валета, Малта (1976); Седми международен конгрес на F. I. E. C. – Будапеща (1979); Втори международен конгрес по българистика – София (1986).

Участвувала е с доклади в пет юбилейни сесии в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Творческият портрет на професор Гандева би бил непълен, ако не отбележим нейните научни разработки и в сферата на старогръцката литература:

1) Трагическите образи в „Антигона“ – Год. СУ, филол. фак., 50, 1955, № 2, 231–243;

2) За прогресивната идейност на Еврипидовата „Медея“ – Год. СУ, филол. фак., 53, 1958, № 1, 319–334;

3) Аристофан за комедията и трагедията. – Год. СУ, филол. фак., 53, 1958, № 1, 372–379.

Обръщайки поглед към учебно-преподавателската дейност на професор Гандева, най-напред трябва да изтъкнем, че тя винаги е била свръхнапрегната и далеч над норматива за преподавателска заетост поради малобройността на членовете на Катедрата по класическа филология. Въпреки това лекциите и упражненията по латинска морфология, латински синтаксис и римска литература, водени от нея, неизменно са били на високо научно равнище и при това пределно ясни, систематизирани и поднесени живо и интересно. Всичко това увличаше студентите и пораждаше у тях още по-голяма любов към така трудната специалност – класическа филология.

За нуждите на обучението по латински език професор Гандева е написала два учебника (в съавторство): „Курс по латински език“ (С., 1952), претърпял до 1975 г. пет издания, и „Латинска граматика“ (С., 1952), също с пет издания до 1975 г. Тези учебници и до ден-днешен се използват като основни помагала при въвеждането на студентите в латинската фонетика, морфология и синтаксис.

Дейността на професор Гандева в Катедрата по класическа филология е твърде обширна и разнообразна. Тя рецензира научни трудове и учебници, била е рецензент при различни конкурси за избор на ръководител на Катедрата, при хабилитиране на професор, доцент и старши научен сътрудник, на кандидатски дисертации. Била е научен ръководител на аспиранти (по римска литература и пр).

Професор Гандева има изяви и като преводач, и като редактор. Превела от латински език откъси от „Tristia“ и „Epistulae ex Ponto“ от Овидий, отнасящи се до нашите земи, публикувани в „Извори за старата история и география на Тракия и Македония“ (Второ разширено изд., С., 1949, 173–181). Преводач е на „Социология на литературния вкус“ (С., 1947).

Що се отнася до редакторската ѝ дейност, трябва да отбележим, че тя е редактирала седем обемисти превода от старогръцки ѝ латински език. Редактор е на

„Учебник за IX клас по латински език“ (С., 1981) за НГДЕК „Константин-Кирил Философ“ и т. н.

След преустановяване на преподавателската си дейност в Софийския университет през 1983 г., професор Гандева не престава да следи научния живот на Катедрата по класическа филология. Тя продължава да дава своя принос с научни разработки, участва в научни форуми, рецензира трудове, редактира преводи.

Професор Гандева е един от продуктивните автори сред класическите филолози. Списъкът на публикациите ѝ до 1973 г. е поместен в „Био-библиография на преподавателите от Факултета по западни филологии“ (С., 1973, 96–101), а по-важната ѝ печатна продукция след 1973 г. сме цитирали в изложението.

В тази кратка характеристика на изследователя и преподавателя професор Руска Гандева бих искала да изтъкна и някои от моралните ѝ качества – нейната отзивчивост, човечност и душевна извисеност. Тя винаги е готова да помогне с подчертано и искрено желание на всеки, бил той колега или студент, потърсил нейното компетентно мнение по интересуващ го въпрос. Не ми е известен случай да е отказала някому съдействие, да не го е насърчила в научните му дирения и най-после да не му е съчувствувала и окуражавала в личните му неудачи и тревоги.

И така ученият, преподавателят и човекът Руска Гандева може да бъде за всички, посветили се на трудната, но красива специалност класическа филология, образец за подражание.

За активна и плодотворна дейност в Университета професор Гандева е получила заслужените отличия: орден „Кирил и Методий“ III степен (1972), същия орден I степен (1978) и орден „Червено знаме на труда“ (1981). Професор Руска Гандева е заслужил деятел на образованието (1987).

Пожелаваме на Руска Гандева здраве, сили и творческо дълголетие. От нея очакваме и занапред още нови, интересни и оригинални трудове.